

Öğretmen Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Burcu Duman ^{*a}, Tugay Gökmen^b

Makale Bilgisi

DOI:

Makale Geçmişi:

Geliş 22.6.2018

Kabul 12.12.2018

Keywords:

Okuma,
Tutum,
Öğretmen adayı.

Makale Türü:

Araştırma

Öz

Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum düzeylerinin ne olduğu ve bu düzeylerin cinsiyet, okudukları bölüm ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırma nicel yapıda betimsel bir araştırmadır. Araştırmaya 696 öğretmen adayı katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kuzu ve Doğan (2015) tarafından geliştirilen okuma tutum ölçeği kullanılmıştır. Verileri SPSS 21 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, öğretmen adaylarının okumaya yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını da göstermektedir. Kadın öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları, erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu ve tutum puan ortalamaları daha yüksektir. Sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar oluşmasa da çoğunlukla okumaya yönelik en yüksek tutum 2. sınıflara; en düşük tutuma ise 4. sınıflara aittir. Bölüm değişkenine göre öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde, okumaya yönelik olumlu tutum geliştirme amacıyla farklı etkinlikler ve proje çalışmaları yapılabilir.

Examination of Prospective Teachers' Attitudes Towards Reading

Article Information

DOI:

Article History:

Received 22.6.2018

Accepted 12.12.2018

Keywords:

Reading,
Attitude,
Teacher Candidate.

Article Type:

Research

Abstract

The aim of this research is to examine prospective teachers' attitudes towards reading. For this aim, it was investigated what level prospective teachers' towards reading is and whether these levels are significant by gender, department, and grade. The study is a quantitative and descriptive research. 696 prospective teachers participated in the study. The Reading Attitude Scale, developed by Kuzu and Doğan (2015), was used as a data collection tool. Data was analysed by the help of SPSS 21 software. According to the results of the study, it was revealed that prospective teachers' the level of attitudes towards is high. This also shows us that prospective teachers have attitudes towards reading. Female prospective teachers' attitudes towards reading is more positive and their mean is higher than male prospective teachers'. Although there is a significant by grade, the highest attitude toward reading is 4th grade's and the lowest is 4th grade's. There is a significance in preservice teachers' attitudes towards reading by department. Different events and projects can be organized in education faculties which train teachers, in order to develop a positive attitude towards reading.

*İlgili Yazar: dmn.brc@gmail.com

^a Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-7414-8866>

^b Lisansüstü Öğrencisi, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye.

Giriş

Okuma, bilgiye ulaşmanın ve bilgiyi güncelleştirmenin yollarından biridir. (Karatay, 2014, 1). Türk Dil Kurumu okumayı, “Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek”, “Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2018). Karatay (2014, 9) a göre okuma, “görme, algılama, dikkat, odaklanma, hatırlama, ilişki kurma, kavrama, değerlendirme, seslendirme gibi farklı bileşenlerden oluşan bilişsel ve fiziksel duyu organlarının aynı anda işlemesine dayanan karmaşık bir süreç”tir. Güneş (2013, 128) okumayı, “bireyin ön bilgileriyle metindeki bilgileri bütünleştirerek yeni anlamlar ürettiği aktif bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Okuma, bireyin göz ve ses organlarını kullanmasıyla oluşsa da yalnızca seslendirmeden ibaret olmayıp bir metnin içindeki duygu, düşünce ve iletileri anlamayı gerektirmektedir. (Karahana, 2018, 67 Karatay, 2014, 1-2). Bu bakımdan okuma, anlama becerisinin temelidir. Okuduğunu anlama, kavramayı içermektedir. Bir metindeki bilgiyi içselleştirmek, yorumlamak ve değerlendirmek ise kavramanın göstergeleridir (Karatay, 2014, 1-2). Benzer şekilde, Yalınkılıç (2007, 228) okumayı; fiziksel, zihinsel ve sosyolojik yönleriyle, bir metnin, eleştirel bir bakışla yorumlanması, anlamlandırılması, içselleştirilmesi olarak ifade etmektedir. Önceleri yazıları şifresini çözme, kelimeleri bir bütün olarak görme ve zihne yerleştirme olarak açıklanan okuma, günümüzde dil ve zihin becerilerinin gelişimine önemli katkılar sağlayan bir öğrenme alanı durumundadır (Güneş, 2013, 127). Okuma aynı zamanda birçok fiziksel ve zihinsel etkinliğin birlikte gerçekleşmesiyle oluşan bir beceridir (Coşkun, 2002, 234). OECD ülkeleri olmak üzere birçok ülkeden 7. sınıf ve üzeri sınıf düzeylerinde örgün eğitime kayıtlı olan 15 yaş grubu öğrencilerin katıldığı PISA (The Programme for International Student Assessment) Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı’nda ölçülen üç temel beceriden biri okuma becerisidir. PISA’nın okuma becerileri alanından alınan puan ortalamaları yıllara göre incelendiğinde Türkiye’deki öğrencilerin PISA 2015 performansının PISA 2009’a ve PISA 2012’ye göre daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye, PISA 2009 yılı sıralamasında 65 ülke arasında 39.; PISA 2009 yılı sıralamasında 65 ülke arasında 42. ve son olarak PISA 2015 yılı sıralamasında 72 ülke arasında 50. sırada yer almıştır. (MEB, 2016, 24). Bu düşük performans göstergeleri, dünya genelinde okuma becerisi açısından ülkemizin durumunu görme ve ileriye yönelik önlemlerin alınması bakımından dikkate alınması gereken bir sonuçtur. Bu performansın yükseltilmesi ve dünya ile rekabet edebilir düzeye gelmesi için öncelikle öğrencilerde okumaya ilişkin olumlu tutumların kazandırılması eğitim sistemlerinin önde gelen hedefleri arasında yer almalıdır.

Davranışları yönlendiren ve bireyde bazen yargılara dönüşen durumlar, tutum olarak ifade edilir (Karahana, 2018, 67). Tutum, “Bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilim”dir (Smith, 1968 Akt. Kağıtçıbaşı, 2006, 102). Tutum doğrudan gözlenebilen bir özellik olmayıp bireyin gözlenebilen davranışlarından çıkarsama yapılarak bireye atfedilen bir eğilimdir. Tutum denilince akla düşünce, duygu ve davranış eğilimi üçlüsü gelmekle birlikte; daha sonra yapılan kavramsallaştırmalar sonucu, tutumun bir tür zihinsel değerlendirme olarak ele alındığı; düşünce, duygu ve davranış ilişkisinden bahsedilmediği görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 2006, 102-103). Ancak bu farklı ele alışları Kağıtçıbaşı (2006, 106) şu şekilde bütünleştirmektedir: Bir eğilimin tutum olarak kabul edilebilmesi için minimum şart, bir zihinsel değerlendirmedir. Ancak, zamanla oluşan yerleşik tutumların çoğu duygusal ve davranışa yönelik öğeleri barındırmaktadır. Bireyin öğrenme sürecinde edindiği olumlu ya da olumsuz deneyimler tutumları üzerinde etkilidir (Karahana, 2018, 67) ve tutumlar genelde doğrudan deneyim, pekiştirme, taklit, sosyal öğrenme yollarıyla elde edilmekte, ortamsal etkenlerle etkileşime geçerek davranışı oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2006, 108, 119-121). Bu açıdan anne, baba, öğretmen, arkadaş çevresi ve medya gibi birçok unsurun tutumların oluşumunda etkisi olduğu söylenebilir. Her ne kadar gelişen ve yaygınlaşan teknolojinin etkisiyle bireyler çok farklı ortamlarda çeşitli etkilere maruz kalsalar da formal eğitim sürecinde öğretmenlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, geleceğin öğretmenlerinin başka bir deyişle öğretmen adaylarının mesleklerine başladıklarında okumaya yönelik tutumları, yukarıda sözü edilen pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme yollarıyla öğrenciler üzerinde etki bırakacağı düşünülmektedir.

Okuma üzerine öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmalarda; okuma alışkanlığı ve özelden kitap okuma alışkanlığı (Demir, 2009; Bozpolat, 2010; Batur, Gülveren ve Bek, 2010; Kalyoncu, 2013; Arı ve Demir, 2013; İlgar, İlgar ve Topaç, 2015); okuma durumu (Kuş ve Türkyılmaz, 2010); okumaya yönelik öz yeterlik algısı (Kurudayıoğlu ve Çelik, 2013) gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Saracaloğlu, Karasakaloğlu ve Aslantürk (2010)’ün okuma ilgisi ile alışkanlığını karşılaştırdığı; Kırmızı, Fenli ve Kasap (2014)’ün eleştirel düşünme eğilimi ile okuma alışkanlıklarına yönelik tutum ve Koçak vd. (2015)’nin eleştirel düşünme düzeyi ile okumaya yönelik tutum arasındaki ilişkileri incelendiği çalışmalar mevcuttur.

Öğretmen adaylarının okuma tutumları üzerine yapılmış bazı araştırmalar da bulunmaktadır (Çiçekli Koç ve Engin, 2015; Dedeoğlu ve Ulusoy, 2013; Köse ve Yılmaz, 2011; Yalınkılıç, 2007). Bunların dışında, okuma ve tutumla ilgili çalışmalara bakıldığında kitap okuma tutumu (Koçak vd., 2016) ve okuma alışkanlığına ilişkin tutumun (Özbay, Bağcı ve Uyar, 2008) araştırıldığı da görülmektedir.

Bir öğretmen adayının okumaya ilişkin güçlü bir olumlu tutuma sahip olması, yetiştireceği öğrencilerine de aynı tutumu kazandırmasının ön şartı sayılabilir. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının ortaya konulması gelecek nesillerin okuma becerilerinin yükseltilmesi ve bu becerilerin olumlu bir tutumla sürdürülmesi açısından önemli görülmektedir. Bu düşüncelerle, araştırmada, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum düzeyleri nedir?
- Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi ve okudukları bölüme göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde geçmişte ya da günümüzde var olan bir durum, var olduğu haliyle betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2006, 77). Tarama araştırmaları, bireylerin tutumları, eylemleri, fikirleri ve inançlarını belirleme amacıyla tercih edilebilir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015, 371). Bu araştırmada, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları belirlemek için, tarama modeline başvurulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 akademik yılı güz döneminde Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden 1. 2. 3. 4. sınıflarda okuyan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile 696 öğretmen adayı örnekleme alınmıştır. Tablo 1’de örnekleme yer alan öğretmen adaylarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemeye İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	f	%
Kadın	512	73.6
Erkek	184	26.4
Bölüm		
Fen Bilgisi Öğretmenliği	81	11.6
Matematik Öğretmenliği	150	21.6
Sınıf Öğretmenliği	163	23.4
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	121	17.4
Türkçe Öğretmenliği	181	26.0
Sınıf Düzeyi		
1. sınıf	198	28.4
2. sınıf	220	31.6
3. Sınıf	149	21.4
4. Sınıf	129	18.5
Toplam	696	100.0

Tablo1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 512’sinin (%73.6) kadın, 184’ünün (26.4) erkek olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının, 81’i (%11.6) Fen Bilgisi Öğretmenliği, 150’si (%21.6) Matematik Öğretmenliği, 163’ü (%23.4) Sınıf Öğretmenliği, 121’i (%17.4) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve 181’i (%26.0) Türkçe Öğretmenliği bölümünde olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının 198’i (%28.4) 1. sınıf, 220’si (%31.6) 2. sınıf, 149’u (%21.4) 3. sınıf ve 129’u (%18.5) 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Kuzu ve Doğan (2015) tarafından geliştirilen okuma tutum ölçeği kullanılmıştır. 38 maddelik ölçek “kişisel ve sosyal gelişime katkı”, “ilgi ve sevmek” ve “önemli/değerli bulma” olmak üzere 3 faktöre sahiptir. Ölçeğin tümü ve alt ölçekler için elde edilen Cronbach alpha değeri .65 ile .95 aralığında değişmektedir. Ölçeğin KMO değeri .923, Bartlett testi ise .01 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümüne ilişkin güvenirlik katsayısı .948 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach alpha değeri .87 olarak bulunmuştur. Ölçek, “kesinlikle katılıyorum” (5), “katılıyorum” (4), “kararsızım” (3), “katılmıyorum” (2) ve “kesinlikle katılmıyorum” (1) şeklinde derecelendirilmiş 5’li likert tipidir. Ölçekten alınacak puan ne kadar yüksekse okumaya yönelik tutumun da o kadar olumlu olduğu kabul edilmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler 2017-2018 akademik yılı güz döneminde 20.10.2017-30.11.2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Basılı ölçek formları araştırmacıların gözetiminde öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Veri analizinde SPSS 21 paket programından yararlanılmıştır. Frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma hesaplanmış; normal dağılım ve homojenlik gösteren verilerin analizinde bağımsız gruplar t testi ve varyans (anova) analizi; normal dağılım ve homojenlik göstermeyen verilerin analizinde Mann Whitney U (MWH) ve Kruskal-Wallis (KWH) testi yapılmıştır.

Bulgular

Araştırma bulguları, sırasıyla araştırma soruları cevaplayacak şekilde sunulmuştur. Öncelikle öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları düzeylerine ilişkin bulgular; sonrasında ise cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm değişkenine ilişkin bulgular yer almaktadır. Aritmetik ortalamaya ait puanlar yorumlanırken değer aralıkları dikkate alınmıştır (1.00- 1.80 aralığı, kesinlikle katılmıyorum; 1.81-2.60 aralığı, katılmıyorum; 2.61-3.40 aralığı, kararsızım; 3.41-4.20 aralığı, katılıyorum; 4.21-5.00 aralığı, kesinlikle katılıyorum). Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Okumaya Yönelik Tutuma İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyutlar	n	\bar{X}	SS
Kişisel ve Sosyal Gelişime Katkı	696	4.43	0.54
İlgi ve Sevmek	696	3.78	0.74
Önemli/ Değerli Bulma	696	3.56	0.80
Ölçek Geneli	696	4.08	0.54

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları “*kişisel ve sosyal gelişime katkı*” (\bar{x} =4.42) alt boyutunda çok yüksek düzeydedir. “İlgi ve sevmek” (\bar{x} =3.78), “Önemli/Değerli bulma” (\bar{x} =3.55) alt boyutlarında ve ölçek genelinde (\bar{x} =4.07) yüksek düzeydedir. Bu bulgulara göre; öğretmen adayları, dünyaya daha geniş bakmayı sağlama, kendine olan güveni geliştirme, çok boyutlu düşünebilme, dil becerilerini ve hayal gücünü geliştirme konularında, okumanın kişisel ve sosyal gelişime katkı getirdiğine ilişkin çok yüksek düzeyde olumlu tutuma sahiptir. Okumaya ilgi duyma ve okumayı sevme kapsamında; okumayı çok sevme, yolculuklarda zamanını kitap okuyarak değerlendirme, okumaya yeni başlanan her kitabın heyecan vermesi gibi konulardaki maddelere Öğretmen adaylarının katılımlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde okumayı önemli ve değerli bulma hakkında; kütüphaneye her gittiğinde kitap alma, kitap okumayı televizyon seyretmeye tercih etme, okuma alışkanlığı olan insanları daha güvenilir bulma gibi konulardaki maddelere de öğretmen adaylarının katılım düzeyleri yüksektir. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 3; Mann Whitney U Testi sonuçları ise Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

*p<0.05

Tablo 3'e göre öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamaları, "ilgi ve sevmek"

	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	Levene		t	p	
					F	p			
Alt boyutlar	İlgi ve Sevmek	Kadın	512	3.92	0.67	2,853	.09	8.582*	.00
		Erkek	184	3.40	0.77				
	Önemli/Değerli Bulma	Kadın	512	3.66	0.71	1,399	.24	5.679*	.00
		Erkek	184	3.28	0.83				
Ölçek Genel	Kadın	512	4.18	0.48	3,812	.08	8.012*	.00	
	Erkek	184	3.79	0.59					

(t=8.582; p<0.05), "önemli/değerli bulma" (t=5.679; p<0.05) alt boyutları ve ölçek genelinde (t=8.012; p<0.05) cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmıştır.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

*p<0.05

Tablo 4'e göre öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamaları, "kişisel ve sosyal

Alt boyut	Cinsiyet	n	\bar{X}	Sıra Ort.	Sıralar top.	MWU	Z	p
Kişisel ve Sosyal Gelişime Katkı	Kadın	512	4.50	376,62	192828,00	32708,00*	-6,161	.00
	Erkek	184	4.21	270,26	49728,00			

gelişime katkı" (t=5.724; p<0.05), alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmıştır. Cinsiyet değişkenine ilişkin tüm bulgular, kadın öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamalarının erkek öğretmen adaylarınınkinden yüksek olduğu ve bu durumun kadın öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık yarattığı yönündedir. Bu durum, cinsiyet değişkeninin okumaya yönelik tutumu belirlemede önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 5; Kruskal Wallis test sonuçları ise Tablo 6'de yer almaktadır.

Tablo 5. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	SS	sd	Levene		F	P	
						F	p			
Alt boyutlar	İlgi ve Sevmek	1. sınıf	198	3.78	0.74	3	1.147	.93	1.173	.32
		2. sınıf	220	3.85	0.73					
		3. sınıf	149	3.72	0.77					
		4. sınıf	129	3.74	0.70					
	Önemli/Değerli Bulma	1. sınıf	198	3.62	0.83	3	1.249	.29	0.965	.41
		2. sınıf	220	3.59	0.78					
		3. sınıf	149	3.50	0.86					
		4. sınıf	129	3.49	0.71					
Ölçek Genel	1. sınıf	198	4.07	0.53	3	1.462	.22	2.305	.76	
	2. sınıf	220	4.15	0.48						
	3. sınıf	149	4.03	0.63						
	4. sınıf	129	4.01	0.54						

*p<0.05

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamaları, "ilgi ve sevmek" (F=1.173; p<0.05), "önemli/değerli bulma" (F=0.965;p<0.05) alt boyutlarında ve ölçek genelinde (F=2.305; p<0.05) sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Tablo 6: Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis test sonuçları

Alt Boyut	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	ss	Sıra Ort.	Sd	KWH	P	Fark (Scheffe)
Kişisel ve Sosyal Gelişime Katkı	1. sınıf	198	4.41	0.50	329,62	3	8,239	.04*	2. ve 4. sınıflar
	2. sınıf	220	4.51	0.44	377,13				
	3. sınıf	149	4.40	0.65	352,72				
	4. sınıf	129	4.34	0.61	323,78				

*p<0.05

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamaları, “kişisel ve sosyal gelişime katkı” (F=0.68; p<0.05) alt boyutunda sınıf değişkeni açısından anlamlı bir fark göstermiştir. 2. sınıftaki öğretmen adayları (\bar{x} =4.51) ile 4. sınıftaki öğretmen adayları (\bar{x} =4.34) arasındaki anlamlı fark, 2. sınıftaki öğretmen adayları lehinedir. Bu sonuç, 2. sınıftaki öğretmen adaylarının “kişisel ve sosyal gelişime katkı” alt boyutunda okumaya yönelik tutumlarının, 4. sınıftaki öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamalarının bölüm değişkeni açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 7; Kruskal Wallis test sonuçları ise Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 7. Bölüm Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Alt Boyut	Bölüm	N	\bar{X}	SS	sd	levene		F	P	Fark (Scheffe)
						F	p			
Önemli/Değerli Bulma	1. Türkçe	181	3.63	0.82	4 691 695	1.198	.31	3.000	.00*	2-3
	2. Fen B.	81	3.71	0.71						
	3. Matematik	150	3.38	0.75						
	4. Sınıf	163	3.55	0.79						
	5. Sosyal B.	121	3.58	0.87						

*p<0.05

Tablo 7’ye göre, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamaları, “önemli/değerli bulma” (f=3.000; p<0.05) alt boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir. Bu alt boyutta fen bilgisi (\bar{x} =3.71) ile matematik öğretmeni adayları (\bar{x} =3,38) arasındaki anlamlı fark, Fen bilgisi öğretmeni adayları lehinedir. Bu fark, fen bilgisi Öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumlarının “önemli/değerli bulma” alt boyutunda, matematik Öğretmeni adaylarından anlamlı fark yaratacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Bölüm Değişkenine Göre Kruskal Wallis test Sonuçları

	Bölüm	n	\bar{X}	ss	Sıra Ort.	Sd	KWH	P	Fark (Scheffe)
Kişisel ve Sosyal Gelişime Katkı	1. Türkçe	181	4.51	0.43	374,28	4	11,916*	.02	1-5 4-5
	2. Fen B.	81	4.49	0.50	364,59				
	3. Matematik	150	4.35	0.53	314,44				
	4. Sınıf	163	4.50	0.45	366,10				
	5. Sosyal B.	121	4.26	0.77	317,68				
İlgi ve Sevmek	1. Türkçe	181	3.95	0.66	390,28	4	12,961*	.01	1-3
	2. Fen B.	81	3.77	0.79	352,59				
	3. Matematik	150	3.68	0.73	316,88				
	4. Sınıf	163	3.77	0.72	344,86				
	5. Sosyal B.	121	3.69	0.80	327,37				
Ölçek Geneli	1. Türkçe	181	4.19	0.46	386,14	4	15,670*	.00	1-3 1-5
	2. Fen B.	81	4.12	0.54	366,64				
	3. Matematik	150	3.98	0.52	306,01				
	4. Sınıf	163	4.10	0.49	354,98				
	5. Sosyal B.	121	3.96	0.68	324,00				

*p<0.05

Tablo 8'e göre, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum puan ortalamaları, "kişisel ve sosyal gelişime katkı" ($f=5.872$; $p<0.05$), "ilgi ve sevmek" ($f=3.524$; $p<0.05$), alt boyutlarında ve ölçek genelinde ($f=4.997$; $p<0.05$) anlamlı farklılık göstermektedir. "Kişisel ve sosyal gelişime katkı" alt boyutunda Türkçe ($\bar{x}=4.51$) ile Sosyal Bilgiler Öğretmeni adayları ($\bar{x}=4.25$) arasındaki anlamlı fark, Türkçe Öğretmeni adayları lehinedir. Bu fark, Türkçe Öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumlarının "kişisel ve sosyal gelişime katkı" alt boyutunda, Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarından anlamlı fark yaratacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir.

"Kişisel ve sosyal gelişime katkı" alt boyutunda Sınıf ($\bar{x}=4.49$) ile Sosyal Bilgiler Öğretmeni adayları ($\bar{x}=4.25$) arasındaki anlamlı fark, Sınıf Öğretmeni adayları lehinedir. Bu fark, Sınıf Öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumlarının "kişisel ve sosyal gelişime katkı" alt boyutunda, Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarından anlamlı fark yaratacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir.

"İlgi ve sevmek" alt boyutunda Türkçe ($\bar{x}=3.94$) ile Matematik Öğretmeni adayları ($\bar{x}=3.68$) arasındaki anlamlı fark, Türkçe Öğretmeni adayları lehinedir. Bu fark, Türkçe Öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumlarının "kişisel ve sosyal gelişime katkı" alt boyutunda, Matematik Öğretmeni adaylarından anlamlı fark yaratacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarına genel olarak bakıldığında, Türkçe ($\bar{x}=4.19$) ile Matematik Öğretmeni adayları ($\bar{x}=3.98$) arasındaki anlamlı fark, Türkçe Öğretmeni adayları lehinedir. Bu fark, Türkçe Öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumlarının genel olarak, Matematik Öğretmeni adaylarından anlamlı fark yaratacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. Bir başka anlamlı fark ise, Türkçe ($\bar{x}=4.19$) ile Sosyal Bilgiler Öğretmeni adayları ($\bar{x}=3.96$) arasında görülmekte olup bu fark Türkçe Öğretmeni adayları lehinedir. Bu durum, Türkçe Öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumlarının genel olarak, Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarından anlamlı fark yaratacak düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. Bölüm değişkeni açısından diğer bölümlere oranla, ölçek genelinde okumaya yönelik en yüksek tutum Türkçe Öğretmenliği adaylarına ait iken; en düşük tutum Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarına aittir.

Tartışma ve Sonuç

Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, Öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum düzeyleri ve okumaya yönelik tutum düzeylerinin cinsiyet, bölüm ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı nicel yöntemle belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Bireyin öğrenme sürecinde edindiği olumlu ya da olumsuz deneyimler tutumları üzerinde etkili olduğu göz önüne alındığında (Karahan, 2018, 67), bu sonuç öğretmen adaylarının okumaya yönelik olumlu deneyimler kazandıklarını göstermektedir. Yapılan benzer çalışmaların bazılarında da öğretmen adaylarının okumaya ve kitap okumaya yönelik tutumlarının, okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Batur, Gülveren ve Bek, 2010; Bozpolat, 2010; Çiçekli Koç ve Engin, 2015). Bazı araştırmalarda ise öğretmen adaylarının okuma ile ilgili alışkanlık ve tutumlarının pek de iyi düzeyde olmadığı ortaya çıkmıştır. Örneğin, Dedeoğlu ve Ulusoy (2013)'ün araştırmasında çalışma grubunun okuma tutumlarının kriter puan olan 75 değerinin altında kalmıştır. Saracaloğlu, Bozkurt ve Serin (2003)'ün araştırmalarında, öğretmen adaylarının okuma ilgilerinin "orta" düzeyde olduğu ve okuma alışkanlığına yeterince sahip olmadıkları görülmüştür. Yılmaz Aydın (2006)'ın, araştırmasında, sınıf öğretmeni adaylarında kitap okuma alışkanlığının gelişmediği ve okuma düzeylerinin düşük olduğu ifade edilmiştir. Sağlam, Suna ve Çengelci (2007)'nin araştırmasında öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarının "orta" düzeyde olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırmada, kadın öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu ve tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmaların çoğunda da cinsiyet değişkeni açısından benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Yalınkılıç (2007)'in Türkçe öğretmeni adayları ile yürüttüğü çalışmasında kadın öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarının ve okumaya karşı ilgilerinin erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Dedeoğlu ve Ulusoy (2013)'ün sınıf öğretmeni öğretmen adaylarının okumaya karşı olan davranışsal tutumlarının incelendiği çalışmasında kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına oranla daha yüksek tutum puanlarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Köse ve Yılmaz (2011)'in araştırmasında, öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumları incelenmiş ve kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bozpolat (2010), Batur, Gülveren ve Bek (2010) ve Koçak vd. (2016) de araştırma sonuçlarından hareketle, kadın öğretmen adaylarının erkeklere oranla okumaya ve kitap okuma

alışkanlığına yönelik daha olumlu tutuma sahip olduklarını söylemektedir. Bu sonuçlardan farklı bir sonuca Çiçekli Koç ve Engin (2015)'un araştırmasında rastlanmıştır ve Türkçe öğretmeni adaylarının okumaya ilişkin tutumlarının “yararlılık” konusu hariç cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Arslan (2013)'ın okuma becerisi ile ilgili makalelerde cinsiyet değişkeni üzerine yaptığı araştırmada, okuma alışkanlığı, okuduğunu anlama, okuma stratejilerini kullanma gibi konularda bayanların erkeklere göre daha iyi düzeyde buldukları belirtilmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarında sadece “kişisel ve sosyal gelişime katkı” alt boyutunda 2. ve 4. sınıflar arasında 2. sınıflar lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Diğer alt boyutlar ve ölçek genelinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sınıf düzeyi açısından sonuçlar değerlendirildiğinde, anlamlı farklılıklar oluşmasa da çoğunlukla okumaya yönelik en yüksek tutuma 2. sınıflar en düşük tutuma ise 4. sınıflar sahiptir. Bunun sebebi, 1. sınıflı tamamlayan öğretmen adaylarının artık öğretmen yetiştirme sistemine adapte olmaları ve 2. sınıfta henüz KPSS (kamu personeli seçme sınavı) sınavı ya da atanma kaygısı taşımadan okumaya yönelebilmeleri ve zaman ayırabilmeleri olabilir. 4. sınıfların da benzer şekilde okumaya yönelik tutumlarının daha düşük olması; sınav ve atanma kaygılarının ağır basması üzerine önceliklerinin farklılaşmasından kaynaklanabilir. Dedeoğlu ve Ulusoy (2013)'un okumaya ilişkin davranışsal tutumları incelendiği çalışmada, birinci sınıftaki öğretmen adayları, dördüncü sınıftakilere oranla, okumaya daha fazla zaman ayırdıkları belirlenmiştir. Batur, Gülveren ve Bek (2010)'ın araştırmasında ise okuma alışkanlığına karşı en olumlu tutuma 3. sınıftaki, en olumsuz tutuma ise 1.sınıftaki öğretmen adaylarının sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca dördüncü sınıfa gelen öğretmen adaylarının okuma davranışlarının azaldığını belirten Batur, Gülveren ve Bek (2010) bunun nedenini, dördüncü sınıf öğrencilerinin gelecek planları yapmaları, bazı öğrencilerin yüksek lisans, yurt dışı veya akademisyenlik için sınavlara ve çoğunun da öğretmenlik için KPSS'ye hazırlanmaları olarak görmektedir. Koçak vd. (2016)'ın araştırması ise bu sonuçlarla örtüşmemektedir. Söz konusu araştırmada, öğretmen adaylarının kitap okumaya yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmamıştır. Ancak, Koçak vd. (2016), bu sonucu benzer gerekçelerle açıklamaya çalışarak öğretmen adaylarının kitap okumaya yönelik tutumlarının değişmesinde dört yıllık süre içerisinde kitap okumaya yönelik olumlu ve etkili bir eğitim süreci yaşamadıklarına ve KPSS sınavına dikkat çekmiştir.

Bölüm değişkeni açısından öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bu farklılıklar, Türkçe, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adayları lehinedir. Genel olarak Türkçe öğretmen adaylarının okuma tutumlarının diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Türkçe öğretmenliği alanın yapısı ve program içerikleri göz önüne alındığında, bu sonucun beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Köse ve Yılmaz (2011) araştırmasında da bölüm değişkeni açısından bütün boyutlara ilişkin tutumlarda Türkçe Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin Fen ve Teknoloji Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Resim Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan farklı olarak öğretmen adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarına dair yapılan bazı araştırmalar da ise bölüm değişkenine ilişkin farklılıklara rastlanmamıştır (Demir, 2009; Bozpolat, 2013;Koçak vd.,2016).

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutum düzeyleri yüksektir. Bu durum, öğretmen adaylarının okumaya yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını da göstermektedir. Ancak son sınıfa genel öğretmen adaylarının tutumlarının diğer sınıf düzeylerine göre daha düşük olması, ulaşılabilen alanyazın da dikkate alınıp bakıldığında, öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumlarının istenilen düzeyde olmadığı sonucuna da götürmektedir. Öğretmen adaylarının, öğretmen olarak iş bulabilme ve para kazanabilme çabaları, başta KPSS olmak üzere çeşitli sınavlara hazırlık süreçlerinde yaşadıkları stres ve kaygının, öncelikleri belirlemede önemli bir etken olduğu söylenebilir. Böyle bir süreçte okuma işi öncelikler arasında yer almamış olabilir. Ancak, okuma becerisi yüksek bir nesil için öncelikle okumaya değer veren, rol model olan, okuma alışkanlığına ve okumaya yönelik olumlu tutumlara sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde, okumaya yönelik olumlu tutum geliştirme amacıyla farklı etkinlikler ve proje çalışmaları yapılabilir; tüm bölümleri kapsayacak seçmeli dersler konulabilir. Eğitim fakültelerinde yetişen öğretmen adaylarının sadece meslek sahibi olmaları değil, entelektüel bir anlayış kazanmaları, kültürel birikime sahip olmaları ve geleceğe yönelik vizyon geliştirmeleri de sağlanmalı; bunun için de okumanın önemi her daim vurgulanmalı ve okumaya dair farkındalık kazandırılmalıdır.

Referanslar

- Arı, E. ve Demir, M.K. (2013) İlköğretim bölümü öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 116-128.
- Arslan, A. (2013). Okuma Becerisi ile İlgili Makalelerde Cinsiyet Değişkeni. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 251-265.
- Batur, Z., Gülveren, H., Bek, H. (2010). Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 32-49.
- Bozpolat, E. (2010). Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutumlarının Değerlendirilmesi (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği). *Journal of World of Turks*, 2(1), 411-428.
- Christensen, L.B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). Araştırma yöntemleri: Desen ve Analiz. (Çev. Ed.: A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın Hayatımızdaki Yeri ve Okuma Sürecinin Oluşumu. *TÜBAR-XI*, 231-244.
- Çiçekli Koç, G. ve Engin, G. (2015). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okumaya İlişkin Tutumları (Ege Üniversitesi Örneği). *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 71-83.
- Dedeoğlu, H. ve Ulusoy, M. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Tutumları Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları, 1 (2), 80-88.
- Demir, T. (2009). İlköğretim II. Kademe Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma (Gazi Üniversitesi Örneği). *Electronic Turkish Studies*, 4(3), 718-745.
- Güneş, F. (2013). Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller. Ankara: Pegem Akademi.
- İlgar, L., İlgar, Ş. ve Topaç, N. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına ilişkin görüş ve tutumlarının çeşitli değişkenler açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi / Journal of Educational Sciences*, 41, 99-116.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (16. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalyoncu, R. (2013). Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Electronic Journal of Social Sciences*, 12(45), 281-289.
- Karahan, B. Ü. (2018). Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme Çalışması. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (1), 67-73.
- Karatay, H. (2014). *Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama* (2. Basım). Pegem Akademi.
- Kırmızı, F. S., Fenli, A. ve Kasap, D. (2014). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Okuma Alışkanlıklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3 (1), 354-367.
- Koçak, B., Çermik, F., Polat, S. ve Şahin, N. (2016). Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 395-411.
- Koçak, B., Kurtlu, Y., Ulaş, H. ve Epçaçan, C. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Okumaya Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *EKEV Akademi Dergisi*, 61, 211-228.
- Köse, A. ve Yılmaz, Y. (2011). Öğretmen Adaylarının Okuma Tutumlarının Farklı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Uluslararası Türkçe Öğretimi Öğrenci Kongresi*.
- Kuş, Z., ve Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Durumları: (İlgi, alışkanlık ve okuma stratejilerini kullanım düzeyleri). *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 11-32.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çelik, G. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okumaya ve Okuma Eğitimine İlişkin Özyeterlik Algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (4), 109-138.
- Sağlam, M., Suna, Ç. ve Çengelci, T. (2007). "Sınıf Öğretmenliği ile Diğer Öğretmenlik Programları Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Düzeylerinin Karşılaştırılması". VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 27-29 Nisan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 325-328.

- Sarar Kuzu, T., Doğan, T.,(2015). “Öğretmen Adaylarına Yönelik Okuma Tutum Ölçeği Geliştirme / Developing A Reading Attitude Scale Aimed At Teacher Candidates”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/15 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8938>, p. 771-786.
- MEB. (2016). PISA 2015 Ulusal Raporu. Ankara. http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2016/12/PISA2015_Ulusal_Rapor1.pdf
- Özbay, M., Bağcı, H. ve Uyar, Y. (2008). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 9 (15), 117–136.
- Saracaloğlu, A. S., Karasakaloğlu, N. ve Aslantürk, E. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma İlgisi ve Alışkanlıklarının Karşılaştırılması (Adnan Menderes ve Uludağ Üniversiteleri Örneği). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (3), 457-480.
- TDK. (2108). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>
- Yalınkılıç, K. (2007). Türkçe Öğretmen Adaylarının Okumaya İlişkin Tutum ve Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research*, 1(1), 226-241.
- Yılmaz Aydın, Z. (2006). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Alışkanlığı. *İlköğretim Online*. 5(1), 1-6.